

DELA BORISLAVA PEKIĆA U 13 KNJIGA

VREME ČUDA

HODOČAŠĆE ARSENIJA NJEGOVANA

USPENJE I SUNOVRAT IKARA GUBELKIJANA / ODBRANA I

POSLEDNJI DANI

KAKO UPOKOJITI VAMPIRA

ZLATNO RUNO I–VII

U TRAGANJU ZA ZLATNIM RUNOM I–III

BESNILO

ATLANTIDA

1999

RAĐANJE ATLANTIDE

NOVI JERUSALIM

GRADITELJI

DRAHE I–II

PEKIĆ

NOVI
JERUSALIM

GOTSKA HRONIKA

LONDON, 1988.

■ Laguna ■

DELA BORISLAVA PEKIĆA U 13 KNJIGA
Knjiga 11

Copyright © 1988, Borislav Pekić
Copyright © 2011 ovog izdanja, LAGUNA

„I odvede me u duhu na goru veliku i visoku, i poka-
za mi grad veliki, Novi Jerusalim, gde silazi s neba od
Boga. I imaše slavu božju, i svetlost njegova beše kao
dragi kamen, kao jaspis svetli.“

(„Otkrovenje“, 21, 10–11)

Sadržaj

Megalos mastoras i njegovo delo, 1347.	9
Otisak srca na zidu, 1649.	51
Čovek koji je jeo smrt, 1793.	95
Svirač iz Zlatnih vremena, 1987.	137
Luče Novog Jerusalima, 2999.	179
O autoru	223

MEGALOS MASTORAS
I NJEGOVO DELO,
1347.

„Još jedan život Muze su nam dale,
Samo se čuvajmo da ih preslavimo,
Od jednog privida dva da načinimo.“

(Grčki anonim)

Ima ljudi čiji je život trag vrelog železa u tle utisnut. Gde stupe, pod njima gori. Kad minu, dim spaljene zemlje dugo još vređa oči. Oni su kao zvezde čije rađanje vidimo milionima godina pošto su zgasle, ali ga nikad ne čujemo. Smrt starog sunca izgleda kao rađanje novog; umiranje ovakvih ljudi uvek je rađanje novog i neizvesnog.

Oni su bića Vatre. Vatra je njihov Element. Njihova priroda i sudbina.

Dumetrius Kir Angelos, *kalitehnis*, umetnički rezbar iz Aleje, drevne arkadijske Tegeje (Τεγέα) na Peloponesu, beše takav čovek. Legenda o njemu živa je gde žive Grci. Od Epira na severu do Krita na jugu. A u rezbarskom Cehu može se čuti

i u najbednijoj radionici umirućih jelinskih kolonija Jonije. Da je skromnijoj, manje oholoj rasi pripadao, možda i ne bi toliko trajao. Ali, od pada Konstantinopolisa, godine 1453, kada ih je Pokroviteljka Poslednjeg Rima, Majka božja – Maria Teotokos, prepustila muhamedanskim nevernicima, Romeji su, kao drevni Hebreji, povest čuvali i živeli u srcu, gde ih niko nije mogao ni naći, ni progoniti. Zajedno s njom, čuvahu u zakritom duhu neobične priče koje su zaustavljenu istoriju, duboko pod tuđom, nastavljale.

Svi se osvajači nadaju da pišu palimpseste, no malo kome za rukom pođe da, igrajući se Tvorca, svet počne od Alfe i Omege. Na sastruganom pergamentu nasledenog života uvek nešto ostane. U budućnost odlazi pobeđeni narod kao kriptogram. Između onoga što se vidi, duboko ispod obrisa i belega vidljive povesti, teći će nevidljiva istorija izumrlih rasa i nestalih plemena koja ne zna za kraj.

Tako je sačuvana priča o Dumetriusu Kir Angelosu, majstoru rezbaru iz Tegeje.

(Od Tegeje, rodnog grada argonautičke heroine i božanskog Artemidinog bastarda Atalante, ostale su iskopine, rasute po visoravni u srcu Peloponesa. I spomen na slavne bojeve s Persijancima kod Termopila i Plateje, ali i sramne iz Peloponeskih ratova kod Leuktre i Mantineje, u kojima su Tegejani učestvovali, jednom na strani Sparte, drugi put protiv nje. U V veku posle Hrista Alarikovi Goti razaraju Tegeju, a Vizantinci je obnavljaju pod imenom *Nikli*. Vaskrslj grad postaje trgovište tadašnje Moreje. Za latinske najezde, 1202, u njemu je baronat krstaša Geoffroya de Villehardouina. Danas se selo zove Aleja. Ja sam zadržao najstarije od imena, jer i priča ima nešto od čari gotskih saga.)

Premda, kao svaka káža, nije uvek ista, teži po ugledu na dobre priče iz starina, da obuhvati događaje koji joj po prirodnom pravu ne pripadaju, što su domeni tuđih sudbina (kao da se cela prošlost želi obuhvatiti istim pripovedačkim dahom ili je nasilno ujedinjenje nezavisnih slika delo same prošlosti kad se vraća, kad o sebi govori, te liči na naivnog pisca koji u težnji za sveobuhvatnošću stavlja u pripovest sve što je za život od važnosti, i ubrzo, na izbor prinuđen, ustanovljuje da ga je nemoguće napraviti, ne stoga što je važnih raskršća mnogo, već što se međusobno potiru, jedan drugom pravac i značaj otimaju, pa završava s još naivnijim ubeđenjem da od stvarne važnosti nije nijedno, a njegova univerzalna priča ostaje na praznom listu hartije s kojim je počela), ipak se u njoj razabiraju sastojci koji Kir Angelosovoj umetničkoj karijeri nesumnjivo pripadaju, i oni se, s nešto strpljenja i poznavanja nakaznog latinsko-osmansko-romejskog kondominijuma u XIV stoleću, mogu odvojiti od apokrifnih nanosa vremena i tradicionalnog grčkog preterivanja.

Arheološkim istraživanjem nećemo se baviti. *Megalos mastoras*, veliki majstor rukotvorina u drvetu, čija će dela zauzimati počasno mesto u konacima jelinskih eupatrida carigradske četvrti Fanar, koji je s uzvišenom slobodom i nebrigom Dara podjednako savesno radio za bezbožnički sultanov harem, latinske uzurpatore i Hristovo namesništvo u Patrijaršiji, slučajna je, uzgredna iskopina istraživanja činjenih pre i tokom pisanja *Zlatnog runa*.

Primićemo za istinu sve što se čulo u Hagios Nikolaosu, Svetom Nikoli, crkvi u blizini ruševina hrama Atine Aleje, od starog kaluđera, eremite koji je izgubio oči tragajući za još neprepoznatim gresima svog naroda, što su najpre Latine a

potom Turke doveli na grčki Helespont. Zašto sam od ubedljivijih, trezvenijih, pa i proverljivijih pripovesti, saslušanih za dugom, posnom večerom u andeonu oca Pamfilija, izabrao da upamtim najneobičniju i najsumnjiviju, videće se, možda, kad ona ne bude pripadala Kir Angelosovom životu, bio ovakav ili onakav, nego meni, njegovom prvom, jamačno, jedinom biografu.

(U početku umetnosti, dok je ova nešto značila, priče su umeli i smeli pripovedati proroci i sveštenici hramova. One su tada poticale od bogova. Bile su poruke u Reč uklesane. Večne, nepromenljive, određivale su život ljudi. Kad bogovi začutaše, proroci i sveštenici su još neko vreme u njihovo ime zborili. Ali, priče više nisu imale silu sudbine. Postale su lažne, premda su izvesne čari, od laži koja se zadržala, načinili umetnost pripovedanja.)

Ono što sam od oca Pamfilija iz Hagios Nikolaosa čuo, niko mi drugi nije kazao, premda su svi poznavaoци Kir Angelosovog života, uključujući kustose muzeja u Aleji i Atini, saglasni da je uz majstorovu smrt vezana tajna.

Umirao je dugo, mučno, ali i radosno, što je protivurečno. Poslednje dane proveo je u stolici, svome delu, iako nije zašao u godine koje bi mirovanje iziskivale, što je takođe protivurečno. Nikome razloge za nastrano ponašanje nije poveriti hteo, niti se povodom njih prepirati, što je za Grka i više nego protivurečno. Kad je umro, sa stolicom je spaljen, što već ne znam kako da nazovem.

Pustiću zato priču da u svoje ime govori.

Reći ću još da je godina Gospodnja 1347. Sto šest će proći do pada Konstantinopolisa i propasti Svetog romejskog carstva, a sto četrdeset pet do plovidbe Hristifora Kolumba, koja će otvoriti zapadne puteve srebru i zlatu.